

8 De pronktuin (bereikbaar vanuit de stad)

Het kasteel lag in een uitgestrekt domein met stallen, een manege en plaats voor jeu de paume (balsport waaruit tennis is ontstaan). De pronktuin stond vol bloemen, en was verfraaid met een grot, bassins en waterpartijen. Daarna werd het de moestuin van de gevangenis. De tuin is van het kasteel gescheiden door een droge gracht, en omgeven door muren - waaronder muur van de middeleeuwse bastide. Omstreeks 1630, nadat ze "dit werkelijk schitterende monument, met muren bekleed met wandkleden van goud en zijde (...) met binnenin goud, zilver, azuur en andere zeldzame en kostbare kleuren die rijkelijk alle wanden bedekken" hadden bejubeld, telden twee reizigers "64 galerijen en overdekte wandelgangen beplant met bomen (...) twee of drie fonteinen, en een tal van konijnen en andere dieren om op te jagen".

Praktische informatie

Gemiddelde duur van het bezoek: 1u30

Boekenwinkel

De gids van dit monument is beschikbaar in 2 talen in de boekenwinkel, in de categorie "Itinéraires".

Centre des monuments nationaux

Château ducal de Cadillac

Place de la Libération

33410 Cadillac-sur-Garonne

tél. **05 56 62 69 58**

www.chateau-cadillac.fr

www.facebook.com/chateaucadillac

www.instagram.com/chateaucadillac

www.monuments-nationaux.fr

crédits photos © Philippe Le Pareux, Pascal Lemaître, Patrick Müller / Centre des monuments nationaux ; Médiatic Mieuxement © MAP AP / dist. RMN-Grand Palais; illustration Claude Quiec, réalisation graphique Marie-Hélène Forestier; traduction Triduceo, Imprime en France, 2021.

De eerste hertog van Épernon

Een cadet uit Gascogne

De uit de provinciale adel afkomstige Jean-Louis de Nogaret de La Valette (1554-1642) wordt geboren in het kasteel van Caumont in de Gers. Als goede cadet is hij voorbestemd voor een carrière onder de wapens. Ten tijde van de godsdienstoorlogen trekt hij samen met zijn oudere broer ten strijde, in navolging van hun vader.

De klim naar de top

De bekwame en ambitieuze Jean-Louis wordt al snel opgemerkt en aan het hof opgenomen. Hij wordt kolonel-generaal van de infanterie, heeft de legers in handen, bestuurt strategische provincies en vergaart fortuin, eer en haat. In 1587 trouwt hij met Marguerite

Zaal van de koning, gerestaureerd in de staat van 1652.

de Foix-Candale, uit een grote familie met bezittingen in het zuidwesten. Ze sterft in 1593, na de geboorte van hun derde zoon. De hertog stelt zijn erfenis veilig

en bevestigt zijn afstamming: in het leengoed Cadillac laat hij dit kasteel bouwen, dat zijn rang aantoonde, voor zijn nageslacht.

Het is in tegenspoed dat hij het helderst schittert*

Na de moord op Hendrik III, in 1589, onderhoudt het katholieke Épernon een wantrouwige relatie met Hendrik IV, die in 1610 door Ravaillac wordt vermoord. De oude hertog is echter onverstoort, maar wordt uiteindelijk buiten spel gezet door kardinaal De Richelieu. Wanneer het absolutisme wint, blijft hij een van de laatste grote feodalisten. Hij sterft onder huisarrest in Loches, op 87-jarige leeftijd.

* motto van de hertog van Épernon.

130 jaar gebruik als gevangenis

Cadillac Centraal

In 1818 koopt de staat het kasteel aan om er het eerste centrale tucht- en correctiehuis voor vrouwen in Frankrijk te vestigen. De redenen voor opsluiting variëren van kruimeldiefstal tot geweldsmisdrijven (waaronder veel kindermoord, vaak door misbruikte

Zaal van de koning, gebruikt als slaapzaal door de gevangenis.

vrouwen). Er geldt een ijzeren discipline met 12 tot 13 uur dwangarbeid per dag, 6 dagen per week. Absolute stilte is de regel die opgelegd wordt door de nonnen. Ondervoeding, koude, een hels ritme en overbevolking leiden in sommige jaren tot een sterfte van 18 %. In totaal werden in de 19de eeuw bijna 10.000 vrouwen vastgehouden in Cadillac.

Een opvoedingsgesticht

In 1891 worden de gevangenen vervangen door jonge meisjes. Het zijn zwervers, slechte meisjes, kindermoordenaressen of meisjes die geplaatst worden door hun vader - die almachtig is. Voor diegenen die niet veroordeeld en dus vrijgesproken werden, is er geen minimumleeftijd om opgenomen te worden. Ze kunnen er blijven tot ze meerderjarig zijn (21 jaar). In 1928 verwoest een brand, waarschijnlijk als gevolg van muiterij, het noordelijke deel van het kasteel.

Het einde van het gevangenskasteel

Ondanks pogingen tot modernisering (vooral na 1945), weegt het penitentiaire verleden zwaar. In 1952 wordt de instelling gesloten, na de zelfmoord van twee leerlingen. De Staat wijst een zwaar beschadigd kasteel toe aan Schone Kunsten. Er worden dringende werken uitgevoerd en enkele evenementen georganiseerd. Bij het begin van de 21ste eeuw worden grote restauratiewerken aangevat: het gebouw herleeft en geeft de dubbele geschiedenis accuraat weer.

hertogelijk kasteel van Cadillac

Een dubbele geschiedenis

Een ceremonieel paleis uit de 17de eeuw...

Het kasteel van Cadillac, tussen 1599 en 1633 gebouwd voor Jean-Louis de Nogaret de La Valette (1554-1642),

een cadet van Gascogne die de eerste hertog van Épernon werd, is een voorbeeld van vroeg-Franse architectuur. Dit klassieke paleis, met zijn weelderige interieurs, is veel meer dan een residentie: het onderstreept de rang verworven

door de opdrachtgever, een "half-koning" die bouwt voor het nageslacht. Het grandioze kasteel verwelkomt al snel de grootsten der groten, maar doet minder dan een halve eeuw dienst. Bernard (1592-1661), tweede hertog van Épernon, sterft zonder directe erfgenaam. In de 18de eeuw worden de twee vleugels en de vier hoekpaviljoenen van het paleis afgebroken.

... omgevormd tot gevangenis in de 19de eeuw

In 1818 vestigt de Staat het eerste centrale tucht- en correctiehuis voor vrouwen in Frankrijk in het kasteel dat tijdens de Franse Revolutie in beslag genomen werd. Heel de 19de eeuw zijn de detentieomstandigheden erbarmelijk. In de 20ste eeuw wordt het kasteel een opvoedingsgesticht voor jonge meisjes, dat in 1952 wordt gesloten. Sindsdien werd het kasteel in zijn oorspronkelijke staat hersteld, zonder deze dubbele geschiedenis te vergeten.

1 Het binnenplein en de eretrap

Het hoofdgedeelte van het kasteel en de aanzet van de vleugels getuigen van een klassieke architectuur. De lage vleugels, gebouwd voor de gevangenis, dateren uit de 19de eeuw. In het midden van de woning bedient de eretrap alle niveaus, van de kelder op tuinniveau tot de zolder. Op de begane grond geeft deze trap uit op de appartementen van de hertog, en op de eerste verdieping op de appartementen van de koning. Elk appartement bestaat uit een opeenvolging van vertrekken.

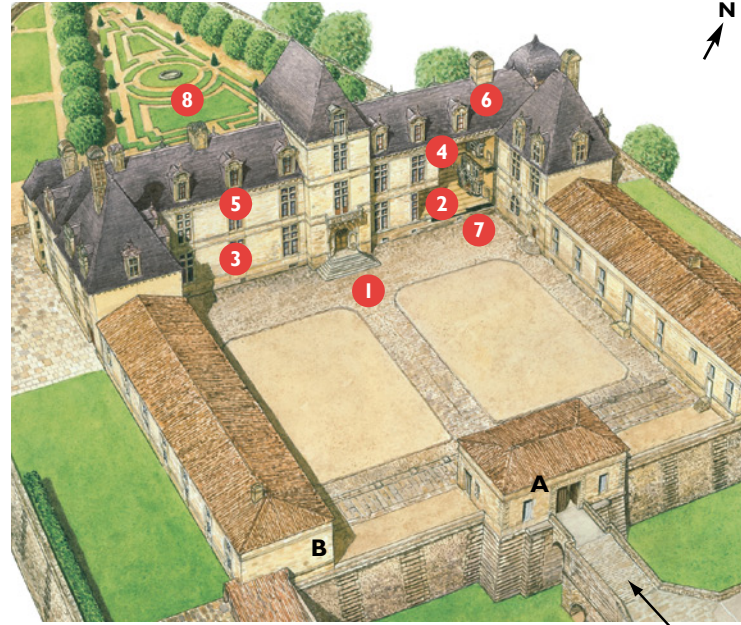
Begane grond

2 Het verblijf van de hertog

In de zaal is de monumentale schouw bewaard gebleven - terwijl de andere decoraties bij de brand van 1928 zijn verdwenen - met daarop het uilenkunstwerk *Le Grand duc I* van Julien Salaud (2017), en een kruis geplaatst in de 19de eeuw voor de gevangenskapel. Aan de muur hangt *De Zwerftocht van Odysseus*, gebaseerd op kartons van Simon Vouet, in de stijl van de oorspronkelijke gehistorieerde wandtapijten, die een historische gebeurtenis, een religieuze cyclus of een held uit de oudheid voorstellen. Portretten van Hendrik IV en Maria de Medici vullen de decoratie aan.

De antichambre heeft de oudste schouw van het kasteel en er hangen drie wandtapijten, waarvan er twee gebaseerd zijn op de *Heroiden* van Ovidius - met name *Phaedra*. Aan de tuinkant kwam ze uit op de praalkamer, in het hoekpaviljoen. In de 19de eeuw diende ze als sacristie en refter voor de nonnen die de gevangenen bewaakten.

De slaapkamer van de tweede hertog is ingericht met een bed met gedraaide zuilen. Het oorspronkelijke plafond is beschilderd met een trompe-l'oeil van caissons die herhaald wordt op de lage lambrisering en in het aangrenzende oratorium, dat ook een *Pietà* heeft. Er hangt eveneens een portret van de eerste hertog van Épernon.

- A tickets
boekenwinkel
- B toiletten

begin van het bezoek

3 Het verblijf van de hertogin

De rijke decoraties van dit appartement, dat in 1928 gespaard bleef van de brand, zijn bewaard gebleven. Het diende als ziekenzaal van de gevangenis. Het portret van Bernard, de tweede hertog van Épernon, siert de schouw in de zaal. De vier wandtapijten met *Het verhaal van Psyche* werden geweven in de 17de eeuw. Psyche, die verliefd is op Cupido, moet de beproevingen doorstaan van Venus, zijn moeder. Op de schoorsteenmantel in de eerste antichambre staat een portret van koningin Anna van Oostenrijk, die het kasteel in 1632 en 1659 bezocht. Erboven bevindt zich het beeldhouwde monogram van de hertog, dat alomtegenwoordig is in de oorspronkelijke versieringen. De wandtapijten over de profeet Daniël en *De Drie Boeketten* weerspiegelen de inrichting van deze zaal in de 17de eeuw.

In de tweede antichambre is het beschilderde plafond bewaard gebleven, naast een schouw die in de 18de eeuw aangepast werd. *Diorama ou le murmure des murs* (*Diorama of het gefluister van de muren*), een werk van Cécile Léna (2020, 6 mn), evocert de geschiedenis van het kasteel. In het vergulde kabinet is het plafond in Italiaanse stijl, versierd met mythologische voorstellingen en verfraaid met goud, bewaard gebleven.

Eerste verdieping

4 Het verblijf van de koning

Zoals in elk groot kasteel is er een ere-appartement ingericht voor de koning. Lodewijk XIII houdt hier halt vanaf 1620, en Lodewijk XIV in 1659. De overloopdeuren dateren uit de tijd van de gevangenis, toen de gevangenen op de bovenste verdiepingen in slaapzalen werden gepropt.

De zaal is gewijd aan Hendrik III, aan wie Épernon zijn hoge status te danken heeft. Het wandtapijt van het *Beleg van La Rochelle* in 1573 maakt deel uit van een wandkleed dat in opdracht van de hertog op het kasteel werd geweven. De buste van de koning, zijn monogram en zijn portret ten voeten uit, naast koningin Louise de Lorraine-Vaudémont, sieren de zaal, samen met het wandkleed van de *Geschiedenis van Renaud en Armide*, ontleend aan *Jeruzalem verlost* op kartons van Simon Vouet.

De antichambre keek uit over het park en had de rijkst versierde schouw, die door de brand van 1928 werd beschadigd. Het in de 16de eeuw in Vlaanderen geweven wandkleed illustreert de *Geschiedenis van de Romeinse burgeroorlogen*, naast *Hercules in de tuin der Hesperiden*. Een ebbenhouten kast vervolledigt de reeks. De hertog bezat 14 ebbenhouten kasten, die als praalmeubilair werden beschouwd.

5 Het verblijf van de koningin

In de zaal hangt het wandkleed met het verhaal van *Theagenes en Chariclea* op basis van kartons van

Simon Vouet. Het vertelt de geschiedenis van een Ethiopische prinses en een jonge Griek, Theagenes, die ook op twee schilderijen is afgebeeld.

De eerste antichambre heeft een zeer sierlijke schouw met een schilderij met daarop *Koningin Artemisia die de as van koning Mausolus drinkt*, een verhaal dat de regentschappen legitimeert. Twee Vlaamse wandtapijten herinneren aan *De nederlaag van koningin Zenobia van Palmyra* en *De triomf van keizer Aurelianus*.

In de tweede antichambre, met een onafgewerkte schouw, staat een kast uit Bordeaux. Ze gaf uit op een praalkamer aan de tuinkant, en aan de kant van de stad op een kast met spiegels en de galerij van beroemde personen. Ze kijkt uit op het terras met uitzicht op Cadillac-sur-Garonne.

6 De zolder (tweede verdieping)

In de 20ste eeuw installeert het opvoedingsgesticht voor de geplaatste minderjarigen individuele boxen van draadgaas, de zogenaamde "kippenkooien". Na de slaapzalen van de 19de-eeuwse gevangenis slaapzalen, bieden deze cellen een zekere mate van privacy, maar met een strengere opsluiting.

7 De kelder

De vertrekken in de kelder dienen als refter van de gevangenis, twee eeuwen nadat ze gebruikt werden

Zwevende wenteltrap.

als keukens van het kasteel, en als atelier waar Claude de Lapiere, een meester-tapijtwever, het wandkleed weefde over het *Leven van Hendrik III*. De echokamer die volgt, met name de gevangeniskeuken, heeft een opmerkelijke akoestiek die langs het gewelf loopt, vóór een subtiel verborgen, zwevende wenteltrap.

Deze trap liep door het hele gebouw, van boven tot beneden en zorgde voor een discrete verbinding tussen de verdiepingen.